

Diaconale gemeenteopbouw

Dr. R. de Reuver

Efeziërs 4:1-16

Schriftlezing	Efeziërs 4:1-16
Psalmen	Oude berijming 34:1,6, 103:10,11, 119:19,88 Nieuwe berijming 34:1, 5, 104:8,9, 119:14,66
Gezangen	20:1,7, 240, 303, 308, 426:1,5, 473:1,2,10

Korte inleiding

De keuze voor deze preekschets is ingegeven door Efeziërs 4:12: 'om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon' (NBG). Het woord 'dienstbetoon' is de vertaling van 'diakonia'. Het gaat hier echter niet om het werk van diakenen, maar om het doel van het werk van bepaalde gemeenteleden. Namelijk 'de heiligen toe te rusten voor het werk in zijn dienst' (NBV), zodat zij hun taak in dienst van Christus kunnen verrichten. Deze taak kan worden geduid als diaconale roeping. Men kan daarom zeggen dat het in Efeziërs 4:12 gaat om diaconale gemeenteopbouw.

Tekst en context

In 4:1 begint het tweede gedeelte van de brief aan de Efeziërs. De brief is geadresseerd aan 'de heiligen en gelovigen in Christus Jezus die te Efeze zijn' (1:1). De toevoeging 'te Efeze' is kwestieus. Waarschijnlijk is de brief een rondschrijven aan diverse gemeenten in het westen van Klein-Azië, waaronder die van Efeze. De kerk komt in haar katholieke dimensie ter sprake (1:22; 3:10,21; 5:23-25,27,29,32).

Over het auteurschap van de brief verschillen exegeten van mening. De meeste nieuwtestamentici beschouwen de brief als pseudepigrafisch. De brief zelf presenteert zich als brief van Paulus (1:1; 3:1,8; 6:21). Dit betekent dat de brief of door Paulus geschreven is, of dat de pseudepigraaf zijn werk goed heeft gedaan. Wie de auteur ook moge zijn, de brief wil gelezen worden als van Paulus. De brief kan gedateerd worden in de nadagen van Paulus of kort na zijn dood.

De brief wordt ook wel een 'kerkbrief' genoemd. Verschillende beelden voor de kerk komen we tegen: de nieuwe tempel (2:20-21), lichaam van Christus (1:22-23; 4:12,15-16; 5:23) en bruid van Christus (5:22-33). Deze beelden geven een christologisch karakter aan de kerk. Zij rust op de pijlers van de vrede en genade van Christus.

De eschatologie komt in de brief aan de orde in de nadruk op het eschatologische nieuwe leven. Het tweede deel van de brief (hfst 4-6) tekent dit nieuwe leven. Gelovigen worden opgeroepen heilig te leven, in verbondenheid met Christus die Heer is over kosmos en kerk. Het gaat erom dat de allesomvattende liefde van God in Christus gestalte krijgt in het christelijke leven ('Christliche Existenzverwirklichung', Schnackenburg). In 4:1-16 gaat het over deze nieuwe levenswandel, in eenheid met elkaar.

Exegese

De perikoop van 4:1-16 laat zich verdelen in de verzen 1-6 en 7-16. Het eerste gaat over de eenheid van de kerk; het tweede over veelheid van 'bedieningen' (Bouwman) of 'diensten' (Gnilka) 'in en voor de kerk' (Schnackenburg). Deze eenheid en veelheid staan niet als concurrenten tegenover elkaar, maar veronderstellen elkaar. De eenheid uit zich in veelheid, terwijl de veelheid de eenheid dient. Eenheid en verscheidenheid hebben elkaar nodig binnen de gemeente van Christus.

I. De verzen 1-6:

Dit gedeelte begint met de paraenese. De vermaning heeft iets dwingends en bezwerends. De vermaning wordt kracht bijgezet doordat de schrijver zich als 'gevangen in de Here' (3:1; 4:1; 6:20) presenteert.

'Wandelen' omvat het hele leven. De vermaning is erop gericht te leven vanuit de roeping (2:10).

Vers twee omschrijft de habitus die bij deze levenswandel behoort: ootmoedig ('bescheiden' NBV), zachtmoedig en lankmoedig (Kolossenzen 3:12). Ootmoed was in de antieke wereld een zwakte. Men verstond dit als 'laaghartigheid'. Hier wordt het genoemd als habitus van het christelijke leven, in navolging van Jezus die zichzelf ontledigde (Filippenzen 2:5,8).

In deze habitus is het mogelijk elkaar in liefde te (ver)dragen (Kolossenzen 3:14).

Vers drie noemt als vijfde het inspannen 'om door de samenbindende kracht van de vrede de eenheid te bewaren die de Geest u geeft' (NBV). Het gaat om eenheid, die geen bezit van gelovigen is maar een geschenk van de Geest. Zij wordt gesmeed door de band van de vrede van Christus (2:14). De eenheid moet gezocht en bewaard worden. Ze is fundamenteel voor het christelijke leven, dat een articulatie is van één lichaam, één Geest, één hoop, één Heer, één geloof, één doop en één God en Vader (4-6). De eenheid wordt trinitarisch gefundeerd in God en viervoudig ontvouwt voor 'de kerk van de vier windsteken'. De kerk leeft door Vader, Zoon en Geest als één lichaam, uit één hoop, in één geloof, vanuit één doop.

II. De verzen 7-16:

De eenheid van de kerk betekent geenszins uniformisme. De eenheid maakt juist ruimte voor vele gaven. 'Aan ieder onzer afzonderlijk is de genade gegeven naar de mate (metron) waarin Christus haar schenkt' (7). Vers 16 sluit hierbij aan, door te stellen dat elk lid naar vermogen bijdraagt aan de opbouw van het lichaam. De tussenliggende verzen werken dit uit.

De opbouw van het lichaam waarvan Christus het hoofd is (15), is opgebouwd uit verschillende leden met onderscheiden gaven die hen door Christus geschonken zijn.

Het citaat uit Psalm 68:19 is oorspronkelijk gericht op God. In de joodse traditie is dit vers betrokken op Mozes, die op de Sinaï de wet ontving om die aan het volk te geven. Hier wordt het citaat betrokken op Christus, die zo getekend wordt als de meerdere Mozes. Reeds in de tijd van het Nieuwe Testament werd op het pinksterfeest de wetgeving op de Sinaï herdacht. Om deze reden zien sommige exegeten in deze verzen een verwijzing naar de hemelvaart van Jezus en de uitstorting van de Heilige Geest. Anderen zien de 'nederdaling' (katabas) als aanduiding van de incarnatie. Vanwege de universele heerschappij van Christus, boven en beneden, heeft Hij macht om zijn gaven uit te delen (zie Gnlika 2002: 208). 'Het citaat dient om de verscheidenheid van gaven binnen de kerk, Gods eschatologische volk, te motiveren' (Van Roon 1976: 105).

Vanuit 'de volheid' (zie 3:19) geeft Hij aan de gemeenten apostelen, profeten, evangelisten en herders en leraars (11). (Versteeg 1989:72-84 spreekt uitvoerig over de ambten in relatie tot de charismata in de gemeente; zie ook Bouwman 1974: 111-114).

Ambtsdragers zijn slechts een instrument om de 'heiligen toe te rusten tot dienstbetoon' (vs 12). Hun bijzondere roeping dient de toerusting van alle gemeenteleden, zodat zij in staat zijn hun dienst (diakonia) te vervullen. Het woord diakonia heeft een liturgische achtergrond. Hier wordt het gebruikt in het kader van de dienst in de geestelijke tempel, de kerk. De toerusting tot dienst is erop gericht, door geloof en kennis van Jezus Christus, gezamenlijk te groeien tot een volwassen eschatologisch mens. Deze nieuwe mens wordt door de nauwe verbondenheid met Christus niet langer als een onmondig kind door alle wind van leer heen en weer geslingerd (15).

Het ene lichaam van deze nieuwe mens bestaat uit vele leden met verschillende gaven. Zij zijn door de liefde met elkaar verbonden en groeien in Gods liefde (15-16).

Paulus gaat het in deze perikoop om de eenheid van het lichaam van de nieuwe mens, dat bestaat uit vele leden. De bijzondere 'ambten' zijn gegeven opdat alle gemeenteleden 'het werk in Zijn dienst' (12) kunnen verrichten. Door deze diaconale dienst wordt de gemeente gebouwd.

Aanwijzingen voor de prediking

Een preek over dit gedeelte kan als volgt worden opgezet:

1. Aan het begin van de preek kan het thema diaconale gemeenteopbouw worden neergezet. Waarschijnlijk zullen sommigen zich niet direct iets bij het thema kunnen voorstellen, terwijl het voor anderen wellicht een hoog 'doe-gehalte' heeft. De vraag naar de betekenis ervan moet nog niet worden ingevuld.
2. Context. Toelichting over de vele gemeenten bij wie de eenheid onder druk staat, mede door de spanning tussen joodse en niet-joodse christenen. Kernvragen hierbij zijn: waarin bestaat de eenheid en wat bindt gemeenteleden samen? In de huidige kerkelijke context zijn dit herkenbare vragen. Waarin ligt de eenheid van gemeenten binnen de Protestantse Kerk en wat bindt verschillende gemeenteleden samen?
3. 'Kerkbrief'. De brief is aan verschillende gemeenten gericht, met als doel de eenheid te versterken. Deze eenheid is niet vanzelfsprekend. Zij moet gezocht worden (opdracht, vs 1-3). Ze is gefundeerd in God zelf en is wezenlijk voor het christen-zijn (4-6).
4. De eenheid geeft ruimte aan een grote verscheidenheid van gaven van Christus. De bijzondere gave van het 'ambt' is bedoeld om alle heiligen toe te rusten zodat zij hun dienstbetoon kunnen verrichten. Op deze wijze wordt de gemeente diaconaal opgebouwd. Bij deze opbouw zijn alle gemeenteleden betrokken. Zij leidt tot groei in liefde voor God en voor elkaar. Door deze diaconale dienst-in-liefde kan de gemeente uitgroeien tot een volwassen nieuw mens. Een kritische noot over het kerkelijk leven dat hier vaak niet aan voldoet, is op z'n plaats.
5. De diaconale roeping van gemeenteleden wordt zichtbaar in concrete daden. Deze daden staan niet los van de gemeente, maar dienen haar opbouw. Voor dit 'werk in Zijn dienst' zijn allen nodig. Al 'werkendeweg' groeit men persoonlijk en tezamen in geloof, kennis en liefde van Christus. Immers 'de dienst aan Hem is 't gouden koord, dat allen samenbindt' (Gezang 308:2).

Literatuur

- G. Bouwman, De Brief aan de Efeziërs (Het Nieuwe Testament vertaald en toegelicht), Bussum 1974.
- J. Gnllka, Der Epheserbrief (HThK NT), Freiburg – Basel – Wien 2002.
- R. de Reuver, Eén kerk in meervoud. Een theologisch onderzoek naar de ecclesiologische waarde van pluraliteit, Zoetermeer 2004: 61-84.
- A. van Roon, De Brief van Paulus aan de Efeziërs (PNT), Callenbach 1976.
- R. Schnackenburg, Der Brief an die Epheser, (EKK), Neukirchen 1982.
- J.P. Versteeg, Kijk op de Kerk. De structuren van de gemeente volgens het Nieuwe Testament, Kampen 1985: 22-29.
- J.P. Versteeg, Geest, Ambt en Uitzicht. Theologische opstellen, Kampen 1989: 67-100.